

УДК 69:65.016 (477)

*В. Г. Міняйленко,
головний інженер,
Решетилівський РКДБО «Райагробуд», м. Решетилівка*

*І. В. Міняйленко,
ст. викладач, здобувач,*

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

В. В. Биба,

*к. т. н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

*V. G. Miniailenko
chief engineer,*

Reshetilovskaya regional cooperative state construction organization, Reshetilovka

I. V. Miniailenko

senior lecturer of business economics and human resources department

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava

V. V. Byba

Ph.D., assistant professor of business economics and human resources department

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION INDUSTRY ENTERPRISES

У науковій статті визначено важливість будівельної галузі, що забезпечує ефективність системи господарювання в Україні. На основі оцінки тенденцій розвитку будівництва сформовано сильні та слабкі сторони можливості і загрози розвитку будівельного комплексу на основі SWOT-аналізу. Проведена діагностика конкурентного середовища будівельного підприємства з урахуванням п'яти конкурентних сил: проникнення нових конкурентів, поява матеріалів-замінників, конкурентні сили покупців, постачальників, конкуренції між існуючими підприємствами. Оцінка впливу конкурентного середовища будівельного підприємства дозволила визначити ключові фактори успіху за ресурсними елементами: виробничі ресурси, фінансові та інвестиційні, трудові ресурси. На основі проведеного дослідження сформовано пропозиції щодо покращення стану будівельної галузі України: впровадження нових засобів механізації, партнерство влади та бізнесу будівельної галузі, фінансування пріоритетних інвестиційних проектів. Ефективність діяльності будівельного комплексу дозволить отримати соціальний, економічний та екологічний ефект.

The scientific article defines the importance of the construction industry, which ensures the efficiency of the management system in Ukraine. Based on the assessment of the development trends, the strengths and weaknesses of the opportunities and the threat of development of the construction complex on the basis of SWOT-analysis are formed. The diagnostics of the competitive

environment of a construction company took place taking into account the five competitive forces: the penetration of new competitors, the appearance of substitute materials, the competitive forces of buyers, suppliers, competition between existing enterprises. An assessment of the influence of the competitive environment of a construction company has allowed us to identify the key factors of success in terms of resource elements: production resources, financial and investment, labor resources. On the basis of the research, proposals were made to improve the state of the construction industry in Ukraine: the introduction of new means of mechanization, partnership of power and business in the construction industry, financing of priority investment projects. The effectiveness of the construction complex will provide a social, economic and environmental impact.

Ключові слова: *можливості, загрози, SWOT-аналіз, модель Портера, конкурентні сили, ключові фактори успіху, проблеми, перспективи, будівельна галузь.*

Keywords: *opportunities, threats, SWOT analysis, Porter's model, competitive forces, key success factors, problems, perspectives, construction industry.*

Постановка проблеми. Будівельна галузь є однією з найважливіших галузей народного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні. Важливість цієї галузі для економіки будь-якої країни можна пояснити таким чином: капітальне будівництво, як ніяка інша галузь економіки, створює велику кількість робочих місць і споживає продукцію багатьох галузей народного господарства.

Економічний ефект від розвитку цієї галузі полягає у мультиплікаційному ефекті коштів, вкладених у будівництво. Адже з розвитком будівельної галузі будуть розвиватися: виробництво будівельних матеріалів і відповідного обладнання, машинобудівна галузь, металургія і металообробка, нафтохімія, виробництво скла, деревообробна і фарфоро-фаянсова промисловість, транспорт, енергетика тощо. І вочевидь, як ніяка інша галузь економіки, будівництво сприяє розвитку підприємств малого бізнесу, особливо того, який спеціалізується на оздоблювальних і ремонтних роботах, на виробництві та встановленні вбудованих меблів та ін. Тому будівельна галузь є наочним індикатором глибини кризи в економіці. Чим глибша криза економіки, тим повільніше будівельна галузь виходить на докризовий рівень розвитку.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблемами економічного розвитку та його інноваційно-інвестиційної складової будівельної галузі України займаються: В.В. Биба [1], О.П. Бубенко [2], Ю.В. Вознюк [3], О.М. Волк [4], А.Д. Есипенко [5], О.В. Комеліна [7] приділяючи значну увагу економічним аспектам функціонування галузі, проте не менш важливими є перспективи та напрями її інноваційно – інвестиційного розвитку. На сьогодні зведенням нового та впровадженням у дію вже побудованого житла в Україні займається Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства, одним із пріоритетних завдань якого є створення сприятливих умов для розвитку будівельного комплексу.

Формулювання цілей статті. Для розуміння загальної ситуації необхідно провести експрес-аналіз стану будівельної галузі за останнє десятиліття та визначити перспективи розвитку будівельного комплексу.

Виклад основного матеріалу. На даний час будівельна галузь України має нестійку тенденцію розвитку, причиною цього є низка як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, які характерні для будівництва. Для оцінки тенденції розвитку будівництва [5] доцільно визначити важливі сильні, слабкі сторони, можливості та загрози розвитку будівельного комплексу, які притаманні більшості підприємствам даного виду економічної діяльності.

Інструментарієм для реалізації даного завдання є проведення SWOT-аналізу будівельної галузі (табл. 1).

Таблиця 1.
SWOT – аналіз будівельної галузі

Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
1. Високий ступінь дотримання договірних зобов'язань 2. Ефективна маркетингова політика 3. Добре вивчений ринок та попит на ринку 4. Ефективна політика ціноутворення. 5. Визначення будівельної сфери пріоритетним напрямом розвитку в Україні. 6. Високий інвестиційний потенціал збоку	1. Низька частка підприємств галузі, які перебувають у державній формі власності. 2. Недостатня кількість кваліфікованих кадрів, фахівців та робітників галузі. 3. Низька платоспроможність населення. 4. Брак коштів та досить висока збитковість підприємств будівельної галузі. 5. Невеликий внесок будівельної галузі у формування

населення на ринку житла.	ВВП України. 6. Низька інноваційна активність. 7. Неконкурентоспроможна будівельна продукція та неякісно виконані роботи. 8. Використання неякісних матеріалів та дешевої робочої сили, що призводить до низької якості будівельної продукції. 9. Збільшення кількості малих підприємств та зменшення великих та середніх.
$\Sigma = 6$	$\Sigma = 9$
Можливості	Загрози
1. Наявність програми поліпшення якості будівництва 2. Розробка стратегій розвитку як економіки в цілому, так і розвитку окремих її галузей 3. Відносно стабільний попит на ринку 4. Високий потенціал ринку збуту в Україні та освоєння нових сегментів ринку 5. Розширення галузі за рахунок об'єктів комерційної нерухомості 6. Партнерство з банківською сферою для реалізації будівельних і фінансових проектів та вдосконалення механізму іпотечного кредитування і системи застави за квартиру для залучення населення середнього та нижче середнього класів 7. Залучення закордонних інвесторів. 8. Зменшення кількості будівель та інженерних споруд незавершеного виробництва	1. Нестабільна політична ситуація в країні та недосконале, часто змінюване законодавство 2. Поява нових конкурентів на ринку 3. Зменшення рентабельності будівництва типового житла 4. Відсутність або недостатність державних заходів для розвитку будівельної галузі 5. Нестабільність курсів світових валют. 6. Посилення податкового тиску 7. Високий рівень інфляції 8. Виникнення труднощів під час укладання договорів з споживачами та постачальниками. 9. Збільшення локальних кризових явищ у економіці країни 10. Загроза збільшення податкових ставок та умов кредитування, що призводить до недоступності та нестачі фінансових ресурсів
$\Sigma = 8$	$\Sigma = 10$

Відповідно проведеного SWOT-аналіз необхідно зробити наступні висновки: кількість слабких сторін розвитку підприємств будівельної галузі перевищує сильні сторони; є можливості щодо розширення будівельної галузі за рахунок активізації фінансового сектору економіки; було виявлено найбільшу кількість загроз щодо розвитку будівельної галузі.

Тому наступним етапом діагностики є характеристика конкурентних сил та визначення типу ринку, що здійснюється експертним шляхом на основі моделі «п'яти сил» М. Портера (табл. 2).

Таблиця 2.
Методика експертної оцінки конкурентного середовища
(на основі моделі п'яти конкурентних сил М. Портера)

Конкурентні сили	Фактор	Стан фактору	Оцінка фактору в балах		
			1	2	3
1	2	3	4	5	6
1. Проникнення нових конкурентів	1.1. Рівень вхідного бар'єру	- значна економія на масштабах просування продукції	x		
		- високий рівень фінансових інвестицій		x	
		- консерватизм існуючої системи постачання	x		
		- низький ступінь диференціації продукції	x		
	1.2. Реакція існуючих конкурентів	- необхідність залучення постійних покупців			x
		- відсутність активної маркетингової політики	x		
					x
				x	
Середнє значення сили впливу проникнення нових конкурентів ($I_{нк}$)			1,75		
2. Поява	2.1. Вплив товарів-	- перевагу отримує товар з нижчою ціною			x

Конкурентні сили	Фактор	Стан фактору	Оцінка фактору в балах		
			1	2	3
1	2	3	4	5	6
будівельних матеріалів - заміників	заміників	- тенденція до реалізації дешевших та менш якісних товарів			x
		- відсутність суттєвих розбіжностей в продукції основних конкурентів		x	
	2.2. Протизаконна імітація існуючих будівельних матеріалів	- поява великої кількості матеріалів-заміників, отриманих в результаті дублювання відомих товарів, марок, товарних знаків			x
Середнє значення сили впливу товарів-заміників ($I_{мз}$)			2,75		
3. Конкурентна сила покупців	3.1. Вплив покупців на кон'юктурні позиції підприємства	- високий ступінь організації споживачів;		x	
		- великі можливості покупців у виборі продукції;		x	
		- високий ступінь стандартизації продукції;			x
		- висока мінливість смаків і вподобань споживачів по відношенню до продукції підприємства	x		
3. Конкурентна сила покупців	3.2. Торгівельна сила споживачів (bargaining power)	- зростання рівня інформованості покупців про нові об'єкти	x		
		- виска цінова еластичність продукції			x
Середнє значення сили впливу покупців ($I_{нок}$)			2,00		
4. Конкурентна сила постачальників	4.1. Вплив постачальників на конкурентну позицію підприємства	- необмежені можливості підприємства у виборі постачальника	x		
		- тенденція до скорочення тривалості господарських зв'язків		x	
		- низька вартість переходу до іншого постачальника	x		
	4.2. Обмеження ресурсного потенціалу підприємства	- недостатньо власних оборотних коштів	x		
- нестача складських приміщень				x	
Середнє значення сили впливу постачальників ($I_{пост}$)			1,60		
5. Конкуренція між існуючими на ринку підприємствами	5.1. Ступінь інтенсивності конкуренції	- узагальнений показник інтенсивності конкуренції;			x
		- наявність великої кількості малих підприємств-конкурентів;			x
		- сильними конкурентами є невеликі ринки;		x	
		- незначний приріст попиту на товар підприємства			x
	5.2. Конкурентні позиції досліджуваних підприємств	- вдале місце розташування фірми	x		
- відсутність дослідження конкурентів			x		
- досліджувані конкуренти фактично не мають сильних конкурентних переваг				x	
Середнє значення сили впливу інтенсивності конкуренції між існуючими фірмами (I_k)			2,42		

Для оцінки впливу окремих факторів конкурентного середовища доцільно використовувати 3-х бальну шкалу: 1 бал – слабкий вплив, 2 бали – помірний вплив і 3 бали – сильний вплив. По кожній конкурентній силі підраховується середнє значення її впливу.

За результатами експертної оцінки конкурентних сил доцільно розрахувати коефіцієнт загального впливу конкурентного середовища на діяльність підприємств будівельної галузі:

$$K_{вплив} = 0,2 \times I_{нк} + 0,2 \times I_{мз} + 0,2 \times I_{нок} + 0,2 \times I_{пост} + 0,2 \times I_k$$

Для досліджуваного підприємства будівельної галузі коефіцієнт впливу конкурентного середовища на його розвиток склав:

$$K_{\text{вплив}} = 0,2 * 1,75 + 0,2 * 2,75 + 0,2 * 2 + 0,2 * 1,6 + 0,2 * 2,42 = 1,77$$

Коефіцієнти відображають відносну вагомість впливу конкурентних сил на компанію. Найбільш важливою є сила впливу споживачів на діяльність компанії, оскільки залежно від її рівня досліджуване середовище може бути кваліфікованим як «ринок споживача» або «ринок виробника».

Значення коефіцієнту загального впливу менше 2,5 свідчить про несприятливу для розвитку підприємства ринкову ситуацію з максимальним впливом конкурентних сил, що свідчить про тип ринку, близький до умов чистої конкуренції.

Основною проблемою розвитку будівництва залишається збільшення собівартості робіт через подорожчання основних складових будівництва. З метою підтримки рівня рентабельності будівельні компанії вимушені підвищувати вартість робіт та послуг, що в результаті негативно впливало на динаміку попиту з боку замовників (інвесторів) [3].

На сьогоднішній день вітчизняна будівельна галузь перебуває у стадії глибокої рецесії. Війна та девальвація зробили фінансово-економічну кризу особливо болючою для більшості підприємств будівельної галузі [5].

Серед основних проблем, що перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності будівельної галузі, доцільно виокремити: відсутність джерел фінансування будівництва; високий ступінь зносу основних фондів; бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проєктів; недосконала система ціноутворення; недосконала система механізмів нормативно- правового регулювання, низький рівень інвестиційної активності будівельних підприємств [7].

Тому для подолання основних перешкод розвитку підприємств будівельної галузі було сформовано їх ключові фактори успіху з урахуванням елементів ресурсного потенціалу.

Таблиця 3.
Ключові фактори успіху підприємств будівельної галузі

Елемент	Ключові фактори
Виробничі ресурси	<ul style="list-style-type: none"> - Зниження собівартості будівництва; - Забезпечення високого рівня фондівдачі; - Наявність розвинутої транспортної інфраструктури в місці розташування підприємства; - Можливість виконання індивідуальних замовлень на будівництво; - Наявність високоякісної арматури, дешевих джерел енергії, використання інновацій у процесі будівництва; - Наявність прогресивних технологій
Фінансові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> - Контроль за погашенням кредиторської заборгованості; - Підвищення коефіцієнтів абсолютної ліквідності; - Рефінансування дебіторської заборгованості
Інвестиційні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> - Пошук шляхів залучення іноземних інвестицій; - Формування дієвої інвестиційної стратегії
Трудові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> - Наявність висококваліфікованих кадрів, професіоналів у будівельній галузі; - Досвід персоналу в будівельній сфері; - Наявність системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів відповідно до стратегічних цілей діяльності; - Реалізація способів стимулювання персоналу; - Моніторинг охорони праці та здоров'я працівників.

Галузеві особливості, сучасні проблеми функціонування визначені конкурентні сили, можливості та загрози дозволили сформулювати пропозиції щодо покращення стану вітчизняної будівельної галузі (рис. 1).

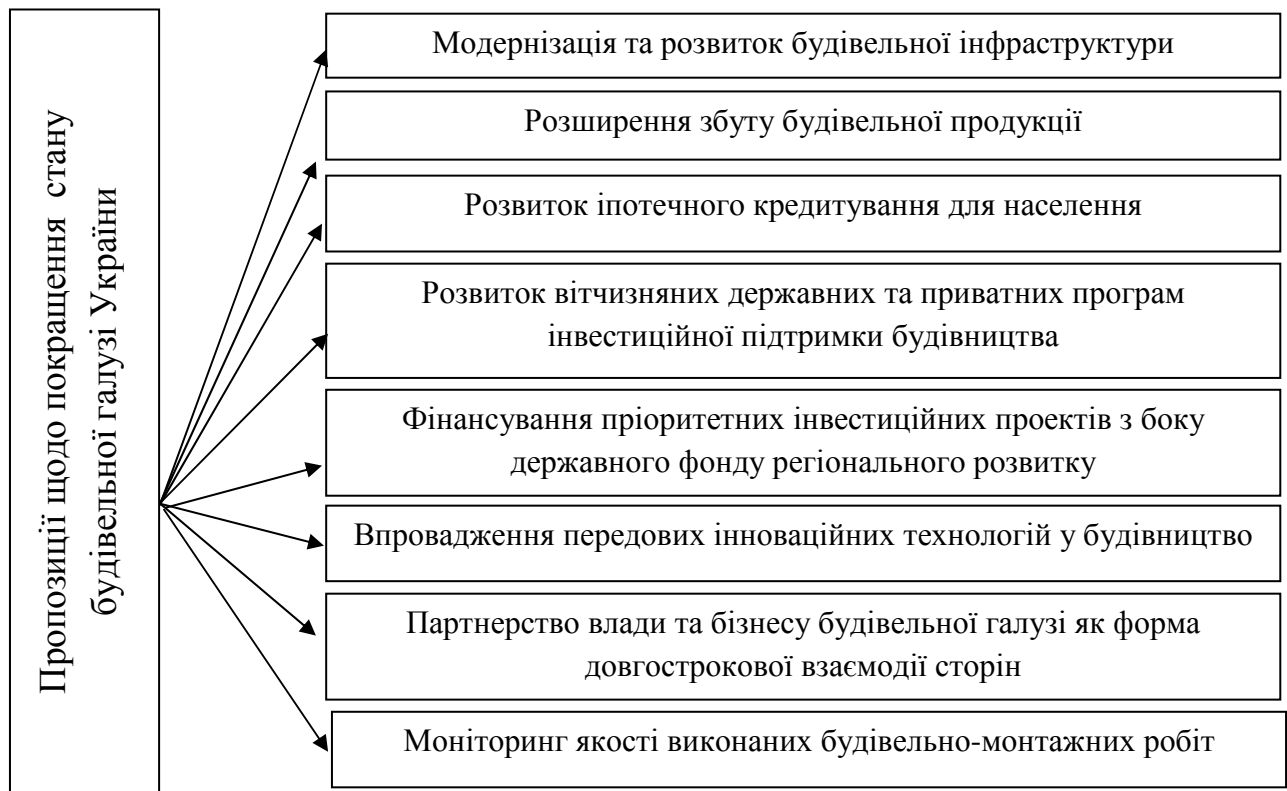

Рисунок 1. Пропозиції щодо покращення стану будівельної галузі України

Особливої уваги заслуговує розвиток нових форм забезпечення будівельних підприємств засобами механізації: лізинг будівельної техніки, продаж машин і механізмів у кредит, розвиток вторинного ринку засобів механізації, прокат будівельної техніки, її ремонт та виробництво запасних частин для машин, що знаходиться в експлуатації [2]. В регіонах країни доцільно створити машинно-технічні підприємства з сервісного технічного обслуговування, ремонту і прокату будівельних машин і засобів малої механізації. Будівельним підприємствам необхідно розширити та укріпити, а за необхідності і створити нову базу ремонту засобів малої механізації.

Висновки. Сформовані напрями активізації розвитку будівництва будуть використані при розробці стратегії розвитку регіону. Інтенсифікація будівельного комплексу дозволить підвищити валовий регіональний продукт, сприятиме покращенню умов праці, збільшенню кількості робочих місць, зменшенню забруднення навколишнього середовища.

Література.

1. Биба В.В. Інвестиційне забезпечення розвитку будівельної галузі в Україні Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Економіка і регіон №1 (38) – 2013. – С. 67–71.
2. Бубенко О.П. Інноваційні складові підвищення ефективності будівельних підприємств / О.П. Бубенко // БізнесІнформ. – 2012. – №12. – С. 156-161.
3. Вознюк Ю.В. Джерела фінансового забезпечення будівельного процесу / Ю.В. Вознюк // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2007. – Вип. 3 (39). – С. 46-51 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.nuwm.rv.ua/metods/asp/v39ek.html>
4. Волк О.М. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності у будівельній галузі України / О.М. Волк, М.В. Шашко // Вісник СумДУ. – 2012. – № 1. – С. 115-121.
5. Есипенко А.Д. Інвестиційний та інноваційний розвиток будівельної галузі України в умовах світової фінансової та економічної кризи / А.Д. Есипенко // Сучасні технології, матеріали і конструкції у будівництві. – 2009. – № 2. - Т.7. – С. 120-122.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. O.V. Komelina, V.V. Vasiuta, I.V. Miniailenko Spatial development of construction: modeling and its financial and investment support // International Journal of Engineering & Technology, 7, № 3.2 (2018). - С. 183-190.

References.

1. Byba, V.V. (2013), "Investment support for the development of the construction industry in Ukraine", Scientific herald of the Yuriy Kondratyuk Poltava National Technical University Economics and the Region, vol. 1 (38), pp. 67–71.
2. Bubenko, O.P. (2012), "The innovative components for improving the efficiency of the building enterprises", BiznesInform, vol. 12, pp. 156-161.
3. Vozniuk, Yu.V. (2007), "The financial support resources of the construction process", Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia, no. 3 (39), pp. 46-51, available at: <http://old.nuwm.rv.ua/methods/asp/v39ek.html> (access date October 27, 2014).
4. Volk, O.M. and Shashko, M.V. (2012), "The problems and prospects of innovation in the construction industry in Ukraine", Visnyk SumDU, no. 1, pp. 115-121.
5. Esypenko, A.D. (2009), "The investment and innovative development of the construction industry in Ukraine during the global financial and economic crisis", Suchasni tekhnolohii, materialy i konstruktsii u budivnytstvi, no. 2, vol. 7, pp.120-122.
6. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy, available at: <http://ukrstat.gov.ua> (access date October 27, 2016).
7. O.V. Komelina, V.V. Vasiuta, I.V. Miniailenko (2018), "Spatial development of construction: modeling and its financial and investment support", International Journal of Engineering & Technology, no. 3.2, vol. 7, pp. 183-190.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2018 р.